

Paár Ádám

Választópolgár-pukkasztás

A viccpártok Európában

Rinocérosz Párt, Sörimádók Pártja, a Legjobb Párt, Pali búcsúitala – Vidám Politikai Párt – no és a Kétfarkú Kutya Párt. Csak néhány példa a világban működő viccpártokra, amelyek görbe tükröt tartanak a politikai szereplők és a társadalom elé.

Ezek a pártok látszólag értelmetlen célokért kampányolnak, programjuk hemzseg a képtelen és polgárpukkasztó, de többnyire kedves, rokonszenves ötletektől, miközben a maguk sajátos módján reflektálnak a társadalomban zajló folyamatokra. Azonban némelyik célkitűzésüket nem lehet keserű szájíz nélkül olvasni, mert a háttérben szomorú társadalomlélektani és szociológiai folyamatok húzódnak meg. A német Die Partei (hivatalos nevén Párt a Munkáért, a Törvényességért, az Állatok Védelméért, az Elitek Előmozdítására, és Alapvető Demokratikus Kezdeményezés) például a berlini fal újjáépítésével kampányolt – ami cseppet sem mulatságos annak a közvélemény-kutatásnak a fényében, amely szerint a nyugatnémetek 16%-a, a keletiek 10%-a szívesen visszaállítaná a Falat.

- 1 -

De felvetődhet a kérdés: ha a viccpártok olykor elszomorítják, máskor dühítik a józan választókat, és lovat adnak a kevésbé józanak alá, akkor mi értelme van a létezésüknek egy demokráciában?

A viccpártok két fontos funkciót tölthetnek be a demokratikus rendszerekben. Egyrészt állandóan szembesítik a politikai elitet a közélettről és a „komoly” pártokról kialakult társadalmi benyomással.

Sokszor idézik Bibó István híres mondását, miszerint „demokrata az, aki nem fél.” Talán érdemes lenne ezt az állítást így kiegészíteni: demokrata az, aki nem fél, és tud nevetni önmagán. A demokráciában a politikai szereplők állandóan megmérettetnek. A demokratikusan működő intézményeknek képesnek kell lenniük a mégoly csípős kritika, a gúny, a görbe tükör, a szarkazmus és az irónia elviselésére. A diktatórikus rendszerek vezetői semmitől nem rettegnek annyira, mint a nevetségessé válástól, és semmi nem olyan gyanús előttük, mint a finom irónia, amelyik azért is veszedelmes számukra, mert nem illeszthető be a „fekete-fehér”, „ellenség-barát” logikán alapuló gondolkodási rendszerbe.

Másrészt a viccpártok rendelkeznek egy olyan funkcióval, amelyre a modern néppártok szavazatmaximálási szándékuknál fogva nem alkalmasak: levezetik a társadalomban felhalmozódott feszültségeket. Ezek a pártok úgy üznek viccet a választásból és a pártrendszerből, vagyis a demokrácia alapvető feltételeiből, hogy közben hozzájárulnak annak megerősítéséhez. A viccpártoknak némileg hasonló a szerepük a demokráciában, mint a középkori népi ünnepeknek (pl. karneváloknak, bolondünnepeknek) a keresztény világkép és a feudális társadalom vonatkozásában.

A karneválon mindent ki lehetett gúnyolni, és ami „felül” volt, az „alulra” került: a résztvevők lealacsonyították a magasztos dolgokat, intézményeket, személyeket. Mégis, a karneválon résztvevők nem támadták, hanem éppenséggel megerősítették a feudális társadalom struktúráját, hiszen a karnevált követően mindig elérkezett a „kijózanodás”. A viccpártok visszacsempészték a modern társadalom és a demokratikus politikai kultúra keretei közé a karneváli hangulat békés konfliktusoldó hagyományát.

A viccpártok lehetséges tipológiája

A viccpártok többsége ideológiailag nehezen beazonosítható. A deklarált elvekből és programokból kirajzolódó társadalom- és gazdaságfilozófia alapján talán két nagy csoport különíthető el.

Egyes pártok felvállalják az ideológiai kötődést. Ezeket a pártokat az alternatív-baloldali vagy környezetvédő célkitűzések túlzásba vitele, mindenfajta tekintély megkérdőjelezése és a harsány elit- és kapitalizmuskritika jellemzi, így leginkább az anarchistákkal, az 1968-as diáklázadókkal és a „haragoszöld” környezetvédőkkel mutatnak eszmei rokonságot. A mai szociáldemokráciához képest radikálisok, rendszerellenesek, öntörvényűek, de a hagyományos szélsőbaloldali erőkkkel ellentétben intellektuális beállítottságúak, szellemesek és kulturálisan nyitottak.

A punk gyökerű Német Anarchista Pogo Párt tagjai például a szívükön viselik a munkanélküliek sorsát, ezért a munkához való jogot kiegészítenék a munkanélküliséghez való joggal, valamint megszüntetnék a társadalmi elnyomás eszközét, a rendőrséget, és természetesen kötelezővé tennék a szabad szerelmet.

A Titanic című német satirikus magazin szerkesztősége által alapított Párt a Munkáért, a Törvényességért, az Állatok Védelméért, az Elitek Előmozdítására és Alapvető Demokratikus Kezdeményezés nevű párt már nevével is jelzi, hogy „ellensége” a jelenlegi német alkotmányos rendszernek. Az alapítók a hosszú és összetett névvel a Nemzetiszocialista Német Munkáspártra és az egykori NDK Német Szocialista Egységpártjára utalnak.

Mind a két történelmi párt neve tele volt tűzdelve olyan szavakkal, amelyek pozitívan csengtek a korabeli német átlagember számára („nemzeti”, „szocialista”, „német”, „munkás”, „egység”), ezért a Titanic szerkesztői sem akartak elmaradni demagógia terén az „elődök” mögött. A párt felkarolta a szociális piacgazdaság megóvását, a Harz-IV nevű munkanélküli-segély eltörlését, a „Fal” újjáépítését, valamint egy új alkotmány létrehozását.

A viccpártok másik típusát azok a pártok jelentik, amelyek nem deklarálnak kötődést egyetlen ideológiához sem. Ezek a viccpártok egyszerűen a „komoly” pártok tetszetős és „komolytalan” ígéretéseit (pl. adócsökkentés mindenáron) teszik nevetségessé, miközben görbe tükröt tartanak az ideológiákból kiábrándult, és a választásokat pusztá ígéretküzdelemként értelmező választók elé is. Ebbe a körbe sorolhatók a közép- és kelet-európai viccpártok: a 17. századi jezsuita történész, Bohuslav Balbín nevét viselő cseh kocsmapárt, az „örök élet, ingyen sör, adócsökkentés” és „legyen minden jobb” jelszavaival kampányoló magyar Kétfarkú Kutya Párt, valamint a Pali Búcsúpohara nevű egyszemélyes szlovákiai szervezet, amelynek alapítója, a nagybajuszú Pavel Vass a mozdonyvezetői hivatást kívánta felcserélni a politikusi állással.

Vidám Izland?

Jelenleg a legsikeresebb viccpártnak az izlandi Legjobb Párt, a taxisofőrből lett komikus, Jón Gnarr pártja tekinthető. Az alapító által „anarcho-szürrealista” jelzővel illetett párt a 2010. tavaszi reykjavíki helyhatósági választáson a voksok 34,7%-ának megszerzésével maga mögé utasította a kormányzó szociáldemokratákat, akiknek a válságkezelés következtében eddig sem volt sok okuk a nevetésre.

A Legjobb Párt sikeréhez nem elsősorban a szervezet programja járult hozzá, hanem a párt elnökének és főpolgármester-jelöltjének derűt és optimizmust sugárzó gesztusai, amelyek élesen ellentétben álltak a professzionális politikusok nehézkes, bürokratikus habitusával. Gnarr és elvbarátai azt a profi politikusi réteget fricskázták, amelyik csődöt mondott az Izlandot sújtó államcsőd megelőzésében. A protest hangulat elsősorban a szociáldemokratákat sújtotta, de a választók a hagyományos politikai elit egészének a teljesítményét ítélték meg negatívan. Nem csoda, hogy a Legjobb Párt 6 helyet szerzett meg a 15 fős reykjavíki tanácsban.

A viccpártok a közép- és kelet-európai régióban

A viccpártok az egész világon elterjedtek. Nem kivétel a közép- és kelet-európai régió sem. Elgondolkodtató, hogy Csehországban, Magyarországon és Szlovákiában a viccpártok egy időben léptek fel. De vajon az érintett országokban a viccpártok milyen kulturális és társadalmi feltételrendszerre támaszkodhatnak? Egyrészt utalhatunk a soknemzetiségű Osztrák-Magyar Monarchia örökségére. A Balbín Költő Pártja a cseh kocsma kultúrában gyökerezik, és tagjai olyan neveket sorolhatnak szellemi elődeik közé, mint a groteszk próza nagyjai, Jaroslav Hašek és Bohumil Hrabal. Míg cseh területen a groteszk, a magyar kultúrában a legendás pesti vicc szolgált politikai feszültséget levezető szelepként.

Másrészt a demokráciából és az elitekből való kiábrándulás is hozzájárul a viccpártok megalakulásához. A közép- és kelet-európai rendszerváltozások után húsz évvel a többpártrendszer és a piacgazdaság népszerűtlen a régió egészében. A nagyrészt még a szocialista rendszerben szocializálódott választók egy része nem veszi komolyan a demokratikus politikai eliteket, amelyek sokszor maguk is alattvalói hűséget várnak el a választóktól, és megszűnnek a demokrácia bajnokainak lenni, ha a civil társadalom vagy a média kritikájával szembesülnek.

Ennek az elitmagatartásnak üzent hadat Pavel Vass masiniszta, aki húsz éven keresztül soha nem ment el szavazni, aztán 2010-ben elege lett a pártok ígéreteiből, gondolt egyet, és saját pártot alapított. Vass egyetlen választási ígéretet tett: azt, hogy nem ígér semmit egyetlen rétegnek se. Az őszinteséget a szlovákiai választóknak csak 0,57%-a honorálta.

Összegzés

A nagy múltú nyugati demokráciákban a politika már régóta professzionális műfaj. A politikusi rétegnek a társadalomtól való elkülönülése, „kasztyosodása” egyre nagyobb méreteket ölt, ami sokak szerint aláássa a demokráciát. A nyugati viccpártok a maguk módján reagálnak a politikai elit elidegenülésére: szembesítik a politikusokat önmagukkal, és rákényszerítik őket arra, hogy külső szemlélőként vizsgálják meg hivatásukat. Mindeközben a választópolgárok hiszékenységét, jelszavak iránti fogékonyságát is pellengérré állítják, ütköztetve a választói elvárásokat a realitással. Magyarországon a társadalom nagy része elidegenedett a közélettől, az elit népszerűtlen, viszont a politikai humor terén a magyar társadalomnak gazdag hagyományai vannak. Minden feltétel adott tehát ahhoz, hogy a viccpártok, mint a Kétfarkú Kutya Párt, tartósan a közélet szereplőivé váljanak.

Honlapok

- <http://bestiflokkurinn.is/>
- [Die PARTEI | Online | Neuigkeiten](#)
- [A Magyar Kétfarkú Kutya Párt választási programja. 2010 - Kétfarkú Kutya Párt](#)
- [Paliho Kapurková, veselá politická strana](#)
- [Szlovák és cseh politikai viccpártok | körkép.sk](#)

Néhány példa az európai, kanadai és új-zélandi viccpártokra

Párt neve	Párt neve magyarul	Logó	Alapítás éve	Ország	Pozíció	Legutolsó választási eredmény (%)	Elérhetőség
Anarchistische Pogo-Partei Deutschlands	Német Anarchista Pogo Párt		1981	Németország	Ellenzékben, parlamenten kívül	0,00%	APPD - Anarchistische Pogo-Partei Deutschlands
Balbínova Poetická Strana	Balbín Költő Pártja		2002	Csehország	Ellenzékben, parlamenten kívül	n.a.	Balbínova poetická strana
Besti Flokkurinn	Legjobb Párt		2009	Izland	Ellenzékben, parlamenten kívül	34,7% (reykjavíki helyhatósági választás)	Besti Flokkurinn - Pólitískt Partí Fréttir og pistlar
Bill and Ben Party	Bill és Ben Párt		2008	Új-Zéland	Ellenzékben, parlamenten kívül	0,56%	-
Die Partei	A Párt		2004	Németország	Ellenzékben, parlamenten kívül	0,02%	Die PARTEI Online Neuigkeiten
McGillicudy Serious Party	McGillicudy Komoly Párt		1984	Új-Zéland	Megszűnt	0,15%	-
Nép Oldali Párt			2008	Magyarország	Ellenzékben, parlamenten kívül	A nyilván-tartásba vételt az Országos Választási Bizottság elutasította	Nép Oldali Párt

Paliho Kapurková, veselá politická strana	Pali Búcsú-pohara - Vidám Politikai Párt		2010	Szlovákia	Ellenzékben, parlamenten kívül	0,57%	Paliho Kapurková, veselá politická strana
Party Rhinoceros of Canada	Kanada Rinocérosz Pártja		1963	Kanada	Megszűnt	0,40%	-
Parti Rhinocéros	Rinocérosz Párt		2006	Kanada	Ellenzékben, parlamenten kívül	0,02%	http://www.neorhino.ca/
Kétfarkú Kutya Párt			2006	Magyarország	Ellenzékben, parlamenten kívül	n.a.	Kétfarkú kutya